

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้มนุษย์เราต้องพึ่งพาและคัดแปลงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติให้เหมาะสมกับความต้องการของมนุษย์จนก่อให้เกิดปัญหาการขาดความสมดุลของระบบนิเวศในหลายประการ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำ ปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากรดิน ปัญหาเกี่ยวกับอากาศ ปัญหาเกี่ยวกับป่าไม้ เป็นต้น ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ได้รับความเดือดร้อนทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

โลกของเราอาจเรียกได้ว่าเป็นโลกแห่งน้ำ¹ เพราะน้ำเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ 3 ใน 4 ส่วนของผิวโลก โดยร้อยละ 97.137 เป็นน้ำทะเลและร้อยละ 2.836 เป็นน้ำจืด ซึ่งในจำนวนนี้ร้อยละ 2.24 หรือมากกว่า 2 ใน 3 ส่วน อยู่ในรูปของน้ำแข็งหรือหิมะในขั้วโลกเหนือและขั้วโลกใต้ ดังนั้น น้ำจืดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จึงมีเพียงร้อยละ 0.04 ของปริมาณน้ำทั้งหมดเท่านั้นน้ำจึงเป็นทรัพยากรที่ไม่สามารถจะหมดไป ทั้งนี้ น้ำอาจเริ่มใหม่ได้ (Renewable) โดยเป็นไปตามวัฏจักรอุทกวิทยา (Hydrologic Cycle) แต่จากการใช้น้ำกันอย่างเกินขอบเขต “ปัญหามลพิษทางน้ำ” (Water Pollution) จึงได้เกิดขึ้น

ปัญหามลพิษทางน้ำ เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่มนุษย์เป็นผู้ก่อหรือคัดแปลงทำให้ทรัพยากรน้ำขาดความสมดุล และสูญเสียระบบนิเวศ ซึ่งมีสาเหตุมาจากโรงงาน โรงแรม โรงพยาบาล โรงเรียน สำนักงาน อาคารพาณิชย์ บ้านเรือน บรรดา น้ำทิ้งจากสถานที่ดังกล่าวมาข้างต้นมักเป็นสารที่ใช้ชักฟอกปะปนมาจากแหล่งอุตสาหกรรม ของเสียและเศษอาหาร อันเป็นสาเหตุก่อให้เกิดน้ำเน่าเสีย นอกจากนั้นยังอาจปล่อยโลหะเป็นพิษ และสารประกอบที่เป็นพิษ อาทิเช่น ตะกั่ว ปรอท สารหนู แคดเมียม และไซยาไนด์ อีกด้วย นอกจากนี้แหล่งเกษตรกรรมก็ก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำ อันเนื่องมาจากการใช้ปุ๋ยของเกษตรกร ยาฆ่าแมลง และยาปราบศัตรูพืชที่มีการใช้มากขึ้นเป็นลำดับ สารเคมีดังกล่าวได้ถูกชะล้างลงสู่แม่น้ำ ลำคลอง ห้วย หนอง ก็อาจก่อให้เกิดมลพิษทางน้ำได้เช่นกัน

¹ การประปาส่วนภูมิภาค “สถานการณ์น้ำ” ค้นคืนวันที่ 18 กันยายน 2554 จาก

และที่เป็นปัญหายาวนาน เช่นในปี พ.ศ. 2528 สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พบว่าในแม่น้ำบางสาย เช่น แม่น้ำบางปะกงช่วงกลางบริเวณแถบจังหวัดฉะเชิงเทรานั้นในแม่น้ำ มีความสกปรกมากโดยมีค่าการวัดปริมาณของออกซิเจนที่แบคทีเรียใช้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ (Biochemical Oxygen Demand : BOD) ในปริมาณสูงเกินกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งมีสาเหตุ หนึ่งมาจากเชื้อแบคทีเรียชนิดโคลิฟอร์ม (coli form) ที่อยู่ในมูลสัตว์และปะปนมากับน้ำชะล้างทำ ความสะอาดของอุตสาหกรรมประเภทฟาร์มเลี้ยงสัตว์หรือปศุสัตว์ต่างๆ ที่ไม่มีการบำบัดน้ำเสีย

กรณีลำน้ำพองน้ำเสียในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อปี พ.ศ.2535 ชี้ให้เห็นถึงปัญหา มลพิษทางน้ำที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรม และส่งผลถึงคุณภาพน้ำในระบบลุ่มน้ำโขงโดยตรง สาเหตุเกิดจากน้ำที่ใช้ในการดับไฟไหม้ที่โรงงานทำไม้อัดแห่งหนึ่ง ที่ตั้งอยู่ริมลำน้ำพองไหลลงสู่ ลำน้ำพองเป็นจำนวนมาก และจากน้ำตาลที่รั่วไหลลงลำน้ำพองจากถังเก็บน้ำตาลของโรงงาน น้ำตาลอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งต่อมารกรมโรงงานได้สั่งปิดโรงงานทั้งสองแห่งเป็นการชั่วคราว ความเสียหาย ที่เกิดแก่สัตว์น้ำและระบบนิเวศของลำน้ำเป็นระยะทางยาวประมาณ 30 กิโลเมตร ทำให้สัตว์น้ำ ตายเป็นจำนวนมาก ทางกรมประมงประมาณว่าอุบัติเหตุดังกล่าวทำให้ปลาประมาณ 89 ชนิด ต้อง สูญพันธุ์ไปจากลำน้ำและมีปลาตายทั้งสิ้น 463 ตัน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบนิเวศของลำ น้ำพอง ชี และมูล ซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำโขงและยากแก่การฟื้นฟูให้เหมือนเดิมได้ ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2536 ได้เกิดมลพิษใหญ่อีกครั้งในลำน้ำพองแม้จะไม่ร้ายแรงเท่าครั้งก่อน พบว่ามีปลาและ สัตว์น้ำอื่นๆ ต้องตายหรือสูญไปจากลำน้ำประมาณ 3,800 กิโลกรัม จากการสำรวจของนักวิชาการ จากมหาวิทยาลัยขอนแก่นสรุปว่าเกิดจากการปล่อยมลพิษออกมาเป็นจำนวนมากของโรงงานทำเยื่อ กระดาษแห่งหนึ่งที่ตั้งอยู่บนลำน้ำพอง อุบัติเหตุทั้งสองครั้งชี้ให้เห็นถึงปัญหามลพิษทางน้ำที่เกิด จากภาคอุตสาหกรรม สิ่งที่น่าเป็นห่วงก็คือประมาณกันว่ามีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 800 แห่ง ที่จัดทะเบียนในจังหวัดขอนแก่นและส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงลำน้ำพอง และนอกจาก โรงงานที่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุดังที่กล่าวมาแล้วยังมีโรงงานอื่นๆ อีกอย่างน้อย 9 โรงงานที่ปล่อยน้ำ เสียลงสู่ลำน้ำพองโดยตรง

เหตุการณ์ปัญหาการปนเปื้อนของแร่ตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ อำเภอน้ำหนาว จังหวัด กาญจนบุรี ซึ่งเป็นปัญหาที่เกิดจากการรั่วไหลของหางแร่จากบ่อกักเก็บตะกอนกากแร่ของโรงแต่ง แร่คลิตี้ บริษัทตะกั่วคอนเซนเตรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด ที่รับแร่ดิบมาจากเหมืองหอบบริเวณ แหล่งแร่บ่องาม และได้ส่งผลกระทบต่อประชาชนในหมู่บ้านคลิตี้ล่างนับตั้งแต่โรงแต่งแร่ดำเนินการ ชาวบ้านคลิตี้ล่างและคลิตี้บนมีความเดือดร้อนจากการปล่อยน้ำเสียลงในลำห้วยมาโดยตลอดและ ได้รับความเดือดร้อนมากในช่วงระหว่าง พ.ศ.2536-2541 ปรากฏผลความเดือดร้อนในเรื่องปัญหา น้ำใช้และสัตว์เลี้ยง ในที่นี้คือ ควาย ซึ่งเป็นสัตว์เลี้ยงประจำหมู่บ้านหลายร้อยตัวทยอยตายลง

เนื่องจากอยู่กับแหล่งน้ำ ลำห้วยตลอดเวลา ชาวบ้านเริ่มเจ็บป่วยและเสียชีวิตโดยมีอาการสัมพันธ์กับโรคพิษตะกั่วหลายคน เมื่อข่าวเรื่องนี้เป็นที่รับรู้ของสาธารณชน หน่วยงานต่างๆ ของรัฐได้เข้ามาทำการตรวจสอบ เช่น หน่วยงานทางสาธารณสุข กรมอนามัยโดยสำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม กองอาชีวอนามัยและสุขอนามัยสิ่งแวดล้อมเขต 4 ราชบุรี ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี สำนักพัฒนาวิชาการกรมการแพทย์และกองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข ได้ดำเนินการออกหน่วยเคลื่อนที่ตรวจสอบสุขภาพและศึกษาผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในหมู่บ้านคลิตี้ล่างที่เกิดจากสารตะกั่วปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมมลพิษได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น กรมอนามัย กรมป่าไม้ กรมทรัพยากรธรณี สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 4 สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข และบริษัท ตะกั่วคอนเซนเทรทส์ (ประเทศไทย) จำกัด ร่วมกันหามาตรการแก้ไขปัญหการปนเปื้อนของตะกั่วในลำห้วยคลิตี้จากการตรวจสอบพบว่าคันบ่อเก็บกักหางแร่และน้ำตะกอนขุ่นข้นของโรงแต่งแร่ได้พังชำรุด ทำให้ตะกอนแร่และน้ำขุ่นข้นไหลลงในลำห้วย สัตว์น้ำประเภท กุ้ง หอย ปู ปลา ในลำห้วยคลิตี้ทุกบริเวณมีสารตะกั่วปนเปื้อนอยู่ในปริมาณที่ไม่เหมาะสมต่อการบริโภคของประชาชนและพบว่าน้ำในลำห้วยมีสารตะกั่วปนเปื้อนอยู่ หากยังไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่ใช้น้ำจากลำห้วยเพิ่มมากขึ้นได้ หากแต่ระยะเวลากว่า 13 ปี ไม่มีมาตรการอย่างจริงจังเพื่อให้การดูแลคุ้มครองต่อชาวบ้านที่ได้รับความเดือดร้อนจึงทำให้ต้องต่อสู้เพื่อเรียกร้องค่าเสียหายจากสิ่งที่เกิดขึ้นมาโดยตลอด โดยมีองค์กรพัฒนาเอกชนหลายองค์กรให้ความช่วยเหลือ มีการนำคดีขึ้นฟ้องต่อศาลและศาลอุทธรณ์ภาค 7 ได้มีคำพิพากษาในคดีหมายเลขแดงที่ 3426/2550 ให้บริษัท ตะกั่วคอนเซนเทรทส์ (ประเทศไทย) จำกัดกับพวก ชดใช้ค่าเสียหายให้โจทก์รวมจำนวน 29,551,000 บาท และคำพิพากษาคดีหมายเลขแดงที่ 2604/2554 เมื่อจำเลยเป็นกรรมการบริษัท จำเลยจึงต้องร่วมรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวกับจำเลยที่ 1 โดยความรับผิดชอบไม่อาจพิจารณาจากปริมาณตะกั่วภายในเลือดซึ่งเกินกว่าหรือต่ำกว่ามาตรฐานที่กำหนดไว้เพียงประการเดียวได้ เมื่อชัดแจ้งว่าโจทก์ทั้ง 151 คนได้รับพิษจากสารตะกั่วอันเป็นผลโดยตรงจากการปล่อยน้ำเสียและตะกอนหางแร่ของโรงแต่งแร่ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 96 วรรค 1 จำเลยทั้งเจ็ดจึงต้องร่วมกันใช้เงินโจทก์ทั้ง 151 คน ทั้งสิ้น 36,050,000 บาท กรณีขอให้บริษัทจำเลยดำเนินการฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้ ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 มาตรา 96 ไม่ได้ให้สิทธิชาวบ้านผู้เสียหายร้อง

² กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม รายงานประจำปี พ.ศ.2542

ขอให้ศาลบังคับบริษัทในกรณีดังกล่าวได้ เนื่องจากเป็นอำนาจของกรมควบคุมมลพิษ ขณะนี้คดีอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลฎีกา

ส่วนการดำเนินการจากหน่วยงานของรัฐนั้น กรมควบคุมมลพิษได้ยื่นฟ้องบริษัท ตะกั่วคอนเซนเตรตส์ (ประเทศไทย) จำกัด กับกรรมการบริษัทเป็นจำเลยรวม 7 คน โดยศาลอุทธรณ์ภาค 7 มีคำพิพากษาในคดีหมายเลขแดงที่ 1048/2554 ว่าการปนเปื้อนสารตะกั่วในลำห้วยคลิตี้เชื่อว่าการดำเนินการจัดการโรงแต่งแร่ ซึ่งทำให้ชาวบ้านหมู่บ้านคลิตี้ล่างได้รับอันตรายหรือเป็นเหตุให้ทรัพย์สินเสียหาย จำเลยในฐานะกรรมการได้ยินยอมให้มีการปล่อยสารตะกั่ว จึงต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัวร่วมกับจำเลยที่ 1 ทั้งนี้ ความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติจนชาวบ้านไม่สามารถใช้น้ำได้ไม่ใช่ความเสียหายแก่รัฐ โจทก์จึงเรียกค่าเสียหายส่วนนี้ไม่ได้แต่เรียกค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เจ้าหน้าที่โจทก์ดำเนินการตรวจสอบแก้ไขการปนเปื้อนสารตะกั่วได้ เนื่องจากโจทก์มีหน้าที่ฟื้นฟูมลพิษโดยตรง จำเลยทั้ง 7 จึงต้องชดเชยค่าเสียหายรวม 1,341,962.54 บาท พร้อมดอกเบี้ยร้อยละ 7.5 ต่อปี

นอกจากนี้ คดีที่ชาวบ้านฟ้องต่อศาลปกครองนั้น ศาลปกครองกลางก็ได้มีคำพิพากษาในคดีหมายเลขแดงที่ 637/2551 ว่ากรมควบคุมมลพิษปฏิบัติหน้าที่ในการฟื้นฟูหรือระงับการปนเปื้อนของสารตะกั่วในลำห้วยคลิตี้ล่าช้าเกินควร ละเลยต่อหน้าที่ในการเรียกค่าเสียหายจากผู้ก่อมลพิษให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติ และกรมควบคุมมลพิษละเมิดไม่เรียกค่าเสียหายจากบริษัทฯ ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้ฟ้องคดีในการใช้จ่าย ใช้อาหาร ให้ชดเชยเงินให้ผู้ฟ้องคดีคนละ 8,758 บาท รวมถึงค่าเสียหายต่อการใช้ทรัพยากรธรรมชาติคนละ 25,025 บาท ต่อมาศาลปกครองสูงสุดมีคำพิพากษาในคดีหมายเลขแดงที่ อ.743/2555 ว่า ให้กรมควบคุมมลพิษจ่ายค่าเสียหายให้กับผู้ฟ้องคดีทั้ง 22 รายๆ ละ 177,199.55 บาท และจากนี้ให้กรมควบคุมมลพิษเร่งจัดทำแผนเพื่อฟื้นฟูคุณภาพสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านคลิตี้ อ.ทองผาภูมิ จ.กาญจนบุรี และให้มีการตรวจสอบคุณภาพดิน น้ำ สัตว์น้ำในลำห้วย และพืชผักที่ประชาชนเพาะปลูกทุกฤดูกาล และแจ้งผลให้ประชาชนทราบข้อมูลด้วยการติดประกาศ ณ ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านคลิตี้ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลชะแล ที่ว่าการอำเภอทองผาภูมิ เพื่อให้ประชาชนได้ทราบข้อมูลอย่างน้อยเป็นเวลา 1 ปี และให้มีการบำบัดฟื้นฟูลำห้วยคลิตี้จนกว่าสารตะกั่วในสิ่งแวดล้อมจะเข้าสู่ค่ามาตรฐาน

ดังนั้น น้ำจึงมีความจำเป็นสำหรับทุกคนในพื้นที่ แต่ปัจจุบันการจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศไทยยังเป็นปัญหาเพราะการกระจายน้ำที่ยังไม่ทั่วถึงและถูกใช้ไปอย่างสิ้นเปลืองโดยไม่เหมาะสมจนส่งผลให้เกิดวิกฤตภัยแล้งทั้งประเทศ แต่ในมุมมองกลับกันปริมาณน้ำฝนต่อปีมีปริมาณที่สูงจนถึงเกิดอุทกภัยอย่างรุนแรงในรอบหลายสิบปีที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนกว่า 56 จังหวัดต้องประสบปัญหาน้ำท่วมอย่างหนัก รัฐบาลต้องประกาศจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัย

น้ำท่วม (สปก.) ที่สนามบินดอนเมือง เมื่อวันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ.2554 เพื่อกำหนดเป็นศูนย์กลางการประสานการแก้ไขและช่วยเหลือผู้ประสบภัยน้ำท่วมอย่างบูรณาการจากสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมทางน้ำ นับเนื่องมาแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันคนไทยเริ่มต้นตัวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เข้าขั้นวิกฤติ อยากให้รัฐบาลเร่งแก้ไขมลพิษจากโรงงานอุตสาหกรรมปล่อยสารเคมีลงแหล่งน้ำเปิดเผยข้อมูลการปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมให้ประชาชนตรวจสอบ โดยศูนย์วิจัยความสุขชุมชนมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ร่วมกับผู้ประสานงานรณรงค์ด้านสารพิษกรีนพีซเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้วิจัยสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อมลพิษทางน้ำในประเทศไทย กรณีศึกษาประชาชนในเขตกรุงเทพมหานคร ปริมณฑลและโดยรอบเขตนิคมอุตสาหกรรม 3 แห่ง เมื่อวันที่ 17 มกราคม - 11 มีนาคม พ.ศ. 2554 พบว่าตัวอย่างประชาชนส่วนใหญ่มากกว่า 2 ใน 3 เห็นด้วยว่าประเทศไทยกำลังเผชิญปัญหาที่เกี่ยวข้องกับมลพิษทางน้ำ โดยร้อยละ 83.8 เห็นด้วยว่ามลพิษทางน้ำเป็นปัญหาสำคัญต่อสิ่งแวดล้อมและควรเร่งป้องกันแก้ไข ร้อยละ 75.2 เห็นด้วยว่าน้ำเน่าเสียและมลพิษทางน้ำเป็นปัญหาสำคัญในระดับประเทศ ร้อยละ 75.0 เห็นด้วยว่ามลพิษทางน้ำเป็นภัยคุกคามต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ร้อยละ 80.2 เห็นว่าควรมีกฎหมายกำหนดให้โรงงานอุตสาหกรรมเปิดเผยข้อมูลการปลดปล่อยมลพิษสู่สิ่งแวดล้อมและให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้ ร้อยละ 79.6 เห็นว่าโรงงานอุตสาหกรรมควรที่จะใช้วัตถุดิบในการผลิตสินค้าที่ไม่เป็นอันตรายและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพเท่านั้น ร้อยละ 78.7 ระบุทิศทางการพัฒนาอุตสาหกรรมของไทยควรเน้นไปทางด้านอุตสาหกรรมที่สะอาดไม่ก่อมลพิษ ร้อยละ 76.4 เห็นด้วยว่าภาคอุตสาหกรรมควรต้องมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมโดยต้องพัฒนาให้เกินกว่าข้อบังคับขั้นต่ำของกฎหมาย นอกจากนี้ ร้อยละ 74.3 เห็นด้วยว่ารัฐบาลและหน่วยงานที่รับผิดชอบยังปฏิบัติไม่เพียงพอต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหามลพิษทางน้ำ ในขณะที่ร้อยละ 69.4 เห็นด้วยว่ากฎหมายเกี่ยวกับการปล่อยน้ำทิ้งที่มีอยู่ในปัจจุบันหย่อนยานและไม่เพียงพอในการแก้ปัญหามลพิษทางน้ำ ในขณะที่ร้อยละ 67.2 เห็นด้วยว่าหน่วยงานรัฐที่รับผิดชอบในการป้องกันมลพิษทางน้ำหย่อนยานหรือไม่เคร่งครัดในการบังคับใช้กฎหมายต่อผู้ก่อมลพิษ

ประเทศไทยได้บัญญัติกฎหมายคุ้มครองสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 และบังคับใช้เรื่อยมาจนมาถึงปี พ.ศ.2535 ก็ได้ตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมขึ้นมาใช้บังคับแทนฉบับเดิม กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทางน้ำในประเทศไทยนั้นได้บัญญัติไว้ในกฎหมายและพระราชบัญญัติหลายฉบับไม่ว่าจะเป็นกฎหมายรัฐธรรมนูญ กฎหมายอาญา รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 หรือพระราชบัญญัติต่างๆ อาทิเช่น พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ.2526 พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ.2535 เพื่อเป็น

กฎหมายที่จัดการกับสิ่งแวดล้อมทางน้ำ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพยายามสร้างความเป็นเอกภาพในการบังคับใช้กฎหมายด้วยการให้เจ้าพนักงานควบคุมมลพิษที่ได้รับการแต่งตั้งตามกฎหมายนี้ควบคุมดูแลให้มีการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ อย่างจริงจังมีการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการจัดทำรายงานผลกระทบสิ่งแวดล้อมและขั้นตอนการให้ความเห็นชอบแก่รายงานให้มีประสิทธิภาพและรัดกุมยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังได้รับเอาหลักการทางเศรษฐศาสตร์ทางด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น หลักผู้ก่อมลพิษเป็นผู้จ่าย (Polluter Pays Principle) และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการรักษาสภาพแวดล้อมมาบัญญัติไว้ และในกฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยก็มีมาตรการทางกฎหมายที่นำมาใช้ในการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมประกอบไปด้วย มาตรการทางปกครอง มาตรการทางแพ่ง และมาตรการทางอาญา ซึ่งหากพิจารณาถึงมาตรการทั้ง 3 ประการแล้วจะเห็นได้ว่า มาตรการทางแพ่งมุ่งให้ความคุ้มครองสิทธิของเอกชนเป็นสำคัญ การบังคับใช้จะเกิดจากความเสียหายและผลกระทบที่ได้รับจากการก่อปัญหามลพิษหรือสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งชดเชยเยียวยาแก้ไขความเสียหายเป็นสำคัญ มาตรการทางอาญาเพื่อก่อให้เกิดความเกรงกลัวและหลาบจำแก่ผู้ที่ฝ่าฝืนกฎเกณฑ์หรือบทบัญญัติของกฎหมาย ขั้นตอนการนำมาตรการทางแพ่งและมาตรการทางอาญามาบังคับใช้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการใช้มาตรการทางปกครองทั้งในด้านการสั่งการ การบังคับการหรือรวมทั้งการใช้มาตรการที่เป็นโทษทางปกครอง

นอกจากนี้เมื่อวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ.2554 ศาลยุติธรรมได้เปิดแผนคดีสิ่งแวดล้อมขึ้นในศาลแพ่งอย่างเป็นทางการและเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ.2554 ศาลปกครองได้จัดตั้งแผนคดีสิ่งแวดล้อมขึ้นในศาลปกครองสูงสุดและศาลปกครองชั้นต้นทุกศาล ซึ่งนับว่าเป็นอีกก้าวหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทย ที่การบริหารจัดการอำนาจตุลาการได้เพิ่มความเชี่ยวชาญทางคดีของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมเพื่อตอบสนองความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นกับประชาชนได้ทั่วประเทศ หากมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นด้านสิ่งแวดล้อมแล้วมีผู้เดือดร้อนและเสียหายจนไม่อาจพึ่งพาอำนาจทางบริหารหน่วยงานราชการต่างๆ ได้ การนำคดีขึ้นสู่ศาลเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมจึงถือเป็นสิทธิโดยชอบของประชาชนทุกคน ทั้งนี้ คดีสิ่งแวดล้อมนั้นหมายถึงคดีอาญาและคดีแพ่งที่มีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามกฎหมายสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติและมลพิษรวมทั้งคดีที่ประธานศาลฎีกาเห็นสมควรกำหนดให้เป็นคดีสิ่งแวดล้อม ตามคำสั่งศาลฎีกาที่ 30/2547 โดยกลุ่มกฎหมายสิ่งแวดล้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติและด้านมลพิษนั้นมีทั้งหมด ประมาณ 24 ฉบับ ในส่วนคดีปกครองเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะเป็นคดีพิพาทระหว่างหน่วยงานทางปกครองด้วยกันเองหรือระหว่างหน่วยงานทางปกครองกับเอกชน อันเนื่องมาจากการใช้อำนาจทางปกครองหรือการดำเนินกิจการทางปกครองตามบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

อนึ่ง ในส่วนของการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองทางน้ำในปัจจุบันเกิดปัญหาหลายประการ เช่น การบังคับใช้กฎหมายที่ซ้ำซ้อนและกระจัดกระจายหลายหน่วยงานจนเกิดการเกี่ยงความรับผิดชอบหรือแย่งกันรับผิดชอบ อัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้เบาเกินไป การไม่มีมาตรการทางกฎหมายในการบังคับอย่างเข้มงวดและจริงจัง ขาดการกระจายอำนาจในการใช้บังคับกฎหมาย การบัญญัติข้อกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ให้กับตนเอง การปรับปรุงกฎหมายอยู่บ่อยครั้งจนไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ และเจ้าพนักงานที่เกี่ยวข้องยังขาดความตื่นตัวในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัญหามาตรการทางกฎหมายการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพ มีการบูรณาการด้านสิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพตลอดจนสามารถปรับปรุง แก้ไข หรือปรับใช้กฎหมายในประเทศและนำหลักการของกฎหมายต่างประเทศมาบังคับใช้กับประเทศไทยให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพปัญหา อุปสรรค และมาตรการการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำ

2.2 เพื่อศึกษาถึงแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิ่งแวดล้อมและสาระสำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำที่บังคับใช้ในประเทศไทยและต่างประเทศ

2.3 เพื่อวิเคราะห์มาตรการการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำในประเทศไทย

2.4 เพื่อเสนอแนะแนวทางของปัญหา อุปสรรค และมาตรการการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำให้มีประสิทธิภาพและสามารถบังคับใช้ได้จริง

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ปัญหาสภาพแวดล้อมทางน้ำในประเทศไทยมีความรุนแรงเนื่องจากสาเหตุหลายประการทั้งในแง่ของกายภาพและชีวภาพ โดยการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำนั้นในปัจจุบันอาจมีสาเหตุต่างๆ กล่าวคือ กฎหมายและหน่วยงานซึ่งใช้บังคับกฎหมายมีความซ้ำซ้อนและกระจัดกระจาย อัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้เบาเกินไปจึงไม่มีความศักดิ์สิทธิ์ ขาดการกระจายอำนาจในการบังคับใช้กฎหมายเนื่องจากกฎหมายบางฉบับให้อำนาจท้องถิ่นในการ

ดำเนินการแต่ท้องถิ่นก็ไม่สามารถดำเนินการได้ เจ้าพนักงานขาดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่และเจ้าพนักงานใช้กฎหมายดังกล่าวไม่เต็มรูปแบบ เป็นต้น

จะเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับระบบการจัดการสิ่งแวดล้อมและการสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนจะเป็นส่วนช่วยให้ประชาชนมีความรักและหวงแหนธรรมชาติมากขึ้นด้วย

4. ขอบเขตของการวิจัย

ผู้ศึกษาได้ศึกษาปัญหา อุปสรรค และมาตรการทางกฎหมายการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำตลอดถึงสาระสำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำที่บังคับใช้ในประเทศไทย ซึ่งปรากฏว่ามีกฎหมายใช้บังคับหลายฉบับ อาทิเช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ.2522 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ.2535 พระราชบัญญัติการเดินเรือในน่านน้ำไทย พระพุทธศักราช 2456 เป็นต้น ซึ่งได้กำหนดเกี่ยวกับเรื่องน้ำและอำนาจหน้าที่ของเจ้าพนักงานไว้ และกฎหมายแต่ละฉบับก็มีหน่วยงานในการบังคับใช้กฎหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของปัญหารวมตลอดถึงการศึกษาบทความทางวิชาการ กรณีศึกษาที่เกิดขึ้นและกฎหมายต่างประเทศเพื่อให้ผู้ศึกษาสามารถเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาด้านกฎหมายในการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำได้

5. ระเบียบวิธีวิจัย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) โดยการศึกษาค้นคว้าจาก ตำรา หนังสือ บทความ วิทยานิพนธ์ วารสาร ทฤษฎี หลักกฎหมาย แนวคำพิพากษาของศาลปกครอง กฎหมายสิ่งแวดล้อมของไทยและต่างประเทศ กรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริงและรวมตลอดถึงข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เป็นต้น โดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกันซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการวิจัยครั้งนี้เพื่อหาข้อสรุปและแนวทางแก้ไขปัญหาด้านมาตรการทางกฎหมายการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำเพื่อให้มีผลบังคับใช้ได้อย่างแท้จริง

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และมาตรการทางกฎหมายการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำ

6.2 ทำให้ทราบหลักการ แนวคิด สารสำคัญของกฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำที่บังคับใช้ในประเทศไทยและต่างประเทศ

6.3 ทำให้ทราบถึงผลวิเคราะห์มาตรการทางกฎหมายการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำในประเทศไทย

6.4 ทำให้สามารถหาแนวทางแก้ไขปัญหา อุปสรรค และมาตรการทางกฎหมายการบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อมทางน้ำ

